

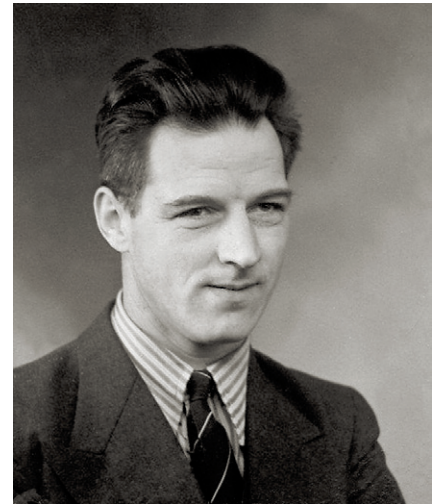
Millionstøtte til erstatningsjord for urentable enge gjorde det muligt at skabe Halkær Sø

Det lave terræn langs åen havde efterhånden sat sig så meget, at de drænedede enge dårligt nok var til at køre på. Et væsentligt areal under proprietærgården Louisendal var fortsat i dyrkning med korn, men hyppige oversvømmelser, voldsomme udgifter til pumpning og udsigten til en større regning for renovering af hele drænsystemet gjorde, at hovedparten

af lodsejerne i Halkær Ådal var særdeles godt tilfredse med at opgive den usikre dyrkning.

Så pumpelaget blev nedlagt i 2005, hvorefter den nye sø kunne erklæres for indviet 11. juni 2006.

En vigtig drivkraft i projektet var formanden for lodsejerudvalget, svineproducent Preben Drastrup. Han havde hele tiden ment, at dyrkningen

Proprietær Georg Emil Olsen (1902-1991) var født og opvokset i Nørre Åby på Vestfyn, hvor han også fik sin landbrugsuddannelse på Billeskov under Wedellsborg. Han blev ildsjælen, der gennemførte en tiltrængt fornyelse af hele afvandingsanlægget i Halkær Ådal. På billedet er Olsen sidst i trediverne. Foto: udlånt af Vagn Olsen.

Halkær Sø

Naturprojekt fra 2006 med 100 hektar sø og 50 hektar enge i Halkær Ådal, der blev drænet og kultiveret med statsstøtte i årene 1963-65.

Vandmiljøplan II-projekt til dæmpelse af landbrugets forurening. Beregnet fjernelse af 46 tons kvælstof om året.

Anlagt af Nordjyllands Amt og senere videreført af Skov- og Naturstyrelsen med henblik på overdragelse til Aalborg kommune som fremtidig ansvarlig for projektet. Søen er fortsat privatejet, og fiskeri, jagt og sejlads kan kun foregå med tilladelse fra lodsejerne.

Pris for projektet: syv mio. kr., der er betalt af staten.

Stiforbindelse fra Halkær Mølle til søen. Etableret lejrplads med shelters ved søens nordlige ende. Fra cykelstien på den nedlagte Nibe-Hvalpsund Jernbane er der en god udsigt over søen.

Udgør sammen med den nærliggende Sønderup Ådal en del af Natura 2000-område nr. 15. Kortene er fra 1881-82 og 1992.

Aalborg kommune.

Koordinater: 6307272, 534649.

formentlig ville blive umuliggjort eller i hvert fald yderst kostbar i løbet af få årtier, så det ville være klogt at lade jorden overgå til en ny anvendelse. Da amtet tilbød 6,3 millioner kroner i kompensation og køb af bedre erstatningsjord på højereliggende arealer, var der derfor ingen vaklen i gelederne.

Halkær Sø blev hilst varmt velkommen af stort set alle lokale, ikke mindst fordi søen fortsat vil være privatejet, og enhver kunne forestille sig allertidens jagtmuligheder. At hele ideen med den 100 hektar store sø var at skabe et naturligt rensningsanlæg, der kunne fjerne lidt af landbrugets forurening med kvælstof, var bare et ekstra plus. Teoretisk er det beregnet, at søen kan neutralisere 5 procent af den mængde kvælstof, som Halkær Å ellers ville føre ud i Halkær Bredning og videre til Limfjorden.

Prisen for hele herligheden endte med at blive syv mio. kr. Eller godt

44.000 kr. pr. hektar. Regningen blev betalt af midler fra Vandmiljøplan II.

Det var ikke første gang, samfundet investerede i ådalen. Blot 40 år tidligere havde staten foræret lodsejerne 1 mio. kr. i tilskud til to nye pumpestationer. Det statsstøttede afvandingssystem skulle erstatte lodsejernes eget anlæg, der var nedslidt og brudt sammen, så ådalen allerede dengang var ved at blive omdannet til en sø ad naturlig vej. Havde staten ikke vist sig generøs i 1963, ville der næppe have været behov for et søprojekt i 2003.

Paternoster-hjulet

I virkeligheden har der næppe nogen-sinde tidligere eksisteret en sø i ådalen. Formentlig skal man helt tilbage til stenalderen for at genfinde et vandfyldt landskab, der kan minde om det nye vådområde. Dengang var ådalen en fjordarm, der strakte sig langt ind i landet fra Halkær Bredning. Derfor giver det ingen mening at tale om at »genoprette« Halkær Sø. Reelt drejer det sig om at nyskabe natur.

Ådalen har været udnyttet i årtusinder, og udgravninger på det sandede

Da søprojektet først var besluttet, blev de to gamle pumper fra 1960'erne demonteret og fjernet. På den lille forhøjning, hvor pumperne stod (det store foto nedenfor) er der i dag indrettet et udsigtspunkt. I de næsten 100 år, hvor pumpe-laget eksisterede, har markerne i ådalen været dyrket med frøgræs, korn, raps, hestebønner, kartofler og ærter. Større arealer har også været anvendt til høslæt og græsning, og i perioder er der gravet tørv til hjemmebrug på gårdene. Jorden i Halkær Ådal har været plaget af sætninger, men ikke i samme omfang som på mere moseagtig grund. Halkær Sø-området består fortrinsvis af marint dynd og ler, og der er kun et tyndt overfladisk tørvelag. Nok så alvorligt og generende for landbrugsdriften har det været med de hyppige oversvømmelser af store dele af ådalen, når vandstanden i Halkær Bredning og Limfjorden stiger. En stribe voldsomme storme i 1980'erne var med til at sætte fokus på problemerne. Fotos: Peter A. Larsen.

næs ved Vegger har dokumenteret, at her har boet mennesker siden stenalderen. I de seneste århundreder har engene og moserne i ådalen været anvendt til høslæt og græsning. Kortet fra sidst i 1800-tallet viser, at allerede dengang havde bønderne rettet åen ud og etableret et afvandingssystem med åbne grøfter.

Omkring 1905 blev Halkær-Ejdrup Pumpelag oprettet, og under Hedeselskabets kyndige vejledning gik man i gang med at dræne ådalen. Kanaler og grøfter blev gravet med håndkraft, mens udpumpningen af vandet foregik med et syv meter højt vandhjul, der var fremstillet af sammennittede jernplader og forsynet med jernkopper, der løftede vandet ud af hovedkanalen. Desuden blev der også pumpet med en vandsnegl. Begge anlæg hentede deres trækraft fra vindmotorer.

Vandhjulet var bygget efter den såkaldte »paternoster-model«, der især kendes fra vandingsanlæg i Mellemøsten. En paternoster eller paternoster-lift er en personelevator, som består af en kæde af åbne rum, der langsomt cirkulerer rundt i en bygning uden stop. Passagerne kan således stå af og på efter forgodtbefindende. Folketingets medlemmer er fortrolige med en sådan indretning, da der findes en paternoster-lift på Christiansborg. Navnet paternoster (de to første ord af Fader Vor på latin) blev oprindeligt anvendt om anordningen, fordi den har form af en ring og derfor kan sammenlignes med den rosenkrans, som bruges af katolikker ved reciteringen af Fader Vor.

I slutningen af 1930'erne var hjulet og jernkopperne dog så gennemtræde af rust, at her hjalp ingen bønner. Anlægget kørte med stærkt nedsat effekt. Situationen var ganske mistroelig, da der ankom en ny mand til egnen.

Proprietær Olsen ankommer

Georg Emil Olsen kom fra Egebaksande i den udtørrede Sjørring Sø vest for Thisted. Der havde den 36-årige landmand været inspektør, men nu ville han gerne have sit eget. På de

lave, men veldrænede marker i Sjørring Sø havde Olsen dyrket frøgræs i form af almindelig rapgræs. Det ville han gerne fortsætte med, og ejendommen Louisendal med de store engdrag i Halkær Ådal virkede velegnet.

Olsen købte ejendommen i december 1938 og kunne nu kalde sig proprietær. Han gik straks i gang med at modernisere forholdene, bl.a. med eget elværk på gården. Han fik også plads i bestyrelsen for pumpelaget, og få år senere blev han udnævnt til formand.

Nede i ådalen blev det gennemtærede vandhjul erstattet af en moderne propelpumpe, drevet af en elmotor. Angiveligt finansierede lodsejerne selv dette anlæg, om end der sandsynligvis er ydet en eller anden form for tilskud efter datidens grundforbedringslove.

Men også dette anlæg havde sine svagheder. Paradoksalt nok var det fordi pumpen virkede for godt. Propelpumpen var så kraftig, at bunden i kanalen blev revet op, og pumpehuset begyndte at synke, efterhånden som fundamentet blev undermineret.

Andre problemer kom helt bag på proprietær Olsen. Han havde regnet med, at når digerene langs kanaler og vandløb først var etableret, skulle der bare almindelig vedligeholdelse til for at holde dem i forsvarlig stand. Sådan havde det været i Sjørring Sø, men sådan var det ikke i Halkær Ådal.

Diget langs Halkær Å helt op til Vægger kunne på visse strækninger pludselig synke en halv meter eller mere. Det samme kunne ske på det sidste stykke langs landkanalen ved den gamle Halkær Hovedgård. Når det skete, truede Halkær Å med at oversvømme markerne nede i ådalen. Helt op til en meter vand kunne der stå efter et digebrud, og det skulle alt sammen pumpes ud igen, når hullet var repareret.

Vedligeholdelse og udbedring af skader på digerene tømte Halkær-Ejdrup pumpelags kasse gang på gang.

Men også vand udefra pressede på og forvoldte ravage. Om efteråret, når det stormede fra vest, steg vandstanden i Limfjorden, og de sammenstuede vandmasser forplantede

Svineproducent Preben Drastrup (tv.) var amtets repræsentant i Halkær-Ejdrup Pumpelag, og han var en af de drivende kræfter bag søprojektet. Foto: Albert Steen-Hansen.

sig op i åen gennem Nibe og Halkær Bredninger. Gang på gang resulterede det i brud på digerene, og det kostede dyrt at udbedre skaderne. Fyldjord kunne ikke tages ned i ådalen, men måtte hentes i grusgrave på egnen. Transporten foregik på lastbil, på traktor med vogn uden tiplad, eller man måtte lægge skinner ud og køre fyldet frem i små tipvogne.

Indimellem løb pumpelagets kasse tom midt under arbejdet, men så betalte proprietær Olsen af egne midler.

Katastrofesag

Efter 30 års tjeneste var anlægget komplet nedslidt, og fra begyndelsen af 1960'erne fungerede afvandingen reelt ikke længere.

I denne situation henvendte lods ejerudvalget sig i juli 1962 til Statens

Landvindingsudvalg. Man ville gerne have et tilskud til at sætte anlægget i stand og havde sammen med Hedeselskabet regnet sig frem til en overslagssum på 190.000 kr. (2 mio. kr. i 2010-værdi). Til gengæld for en passende økonomisk håndsrækning lovede man at indbetale lodsejerbidraget kontant.

Da sagen blev drøftet 3. juli 1963 i plenum på det 64. møde i Statens Landvindingsudvalg, blev den betegnet som en »katastrofesag«, og det jyske underudvalg var parat til at godkende tilskuddet som en hastesag udenom de normale procedurer.

Udvalget nåede hurtigt til enighed om at indstille til landbrugsministeriet, at sagen skulle fremmes mest muligt. Og det blev den.

Allerede fem dage senere forelå de tekniske specifikationer for det nye

De rekreative anlæg indgår med stor vægt i Halkær Sø-projektet, hvor der bl.a. er rejst dette udsigtstårn på vestsiden af søen. Foto: Albert Steen-Hansen.

Halkær Hovedgård er første gang nævnt i 1380. Hovedbygningen på billedet var opført i 1901, men efter årelang misligholdelse blev den nedrevet i 2003. Hovedgårdens marker indgik i jordfordelingen, der banede vejen for søprojektet. Foto: Peter A. Larsen.

anlæg, og efter seks uger fik proprietær Georg Olsen på Louisedal, der var formand for pumpelaget, brev fra landbrugsministeriet. Staten var parat med 50 procent i tilskud af den samlede udgift. Forudsætningen var dog, at lodsejerbidraget blev indbetalt konstant og med det samme på projektets bankkonto »til anvendelse i indeværende finansår, således at der først trækkes på statstilskuddet i de kommende finansår«.

Statens Landvindingsudvalg gik med denne beslutning til den yderste grænse for udvalgets kompetence. Man bevilgede statsstøtte til udbedring af et eksisterende anlæg, hvilket var stik imod udvalgets normale regler, og man bevilgede pengene udenom de sædvanlige procedurer og på forventet efterbevilling.

Normalt skulle et projekt først opføres på beredskabslisten, der fungerede som en venteliste, hvor projekterne måtte afvente, at arbejdsløshedstallene begyndte at stige. I 1963 herskede der noget nær fuld beskæftigelse herhjemme, så det ville have haft lange udsigt for Halkærrenoveringen, hvis projektet skulle have respekteret den normale rutine.

Projektet, der var udformet af Hedeselskabets kulturtekniske afdeling i Viborg, gik ud på at opdele ådalens 146 hektar enge i to pumpeområder. Til at dræne de to områder skulle der bygges to nye pumpestationer i henholdsvis det nordlige og sydlige område. Begge stationer skulle forsynes med automatiske elpumper. Desuden skulle der udgraves nye pumpe- og

forbindelskanaler samt etableres en sluseforbindelse mellem pumpeområderne.

Arbejdet blev sat i gang i efteråret 1963, men budgettet holdt ikke. Landbrugsministeriet måtte yde en ekstrabevilling på 30.000 kr. (300.000 kr. i 2010-værdi), før regnskabet kunne afsluttes i 1967.

Betænkelighed ved projektet

Blot tyve år senere var der atter problemer med afvandingen i ådalen.

Som på alle andre lavbundsarealer med dræning og dyrkning var der også sket sætninger i Halkær Ådal. Halkær Sø-området er domineret af marint dynd og ler, der kollapser irreversibelt, når vandet fjernes. Der er kun et tyndt overfladisk tørvelag, så her var det mere den fysiske sætning end den organiske nedbrydning, der havde betydning. Sammen med trykket fra de stadig tungere landbrugsmaskiner resulterede det i en sammensynkning af terrænet.

En stribe voldsomme storme i begyndelsen af 1980'erne medførte omfattende ødelæggelser langs det meste af Limfjordens kyster, og Ole Olsen, der havde overtaget Louisedal efter faderen Georg Emil i 1972, følte, at der måtte gøres noget. Han indkaldte samtlige 22 pumpe- og digelag til stormøde om situationen. På mødet stiftede man en sammenslutning, der i årene fremover gennemførte et godt samarbejde med Kystinspektoratet i Lemvig og med amt og kommune.

Efter en større oversvømmelse i

januar 1983 blussede diskussionen i pumpelaget atter op, om ikke der skulle findes andre anvendelser af ådalen end fortsat dyrkning. Digerne ved Halkær Hovedgård var brudt sammen og store vandmasser havde oversvømmet amtsvejen og det meste af Halkær Ådal. Det var til at forudse, at en større og kostbar nydræning ville blive nødvendig inden længe, men da regeringen havde afskaffet både grundforbedringstilskud og landvindingslov, var der kun lodsejerne selv til at betale.

Nogen stor enighed var der dog ikke. Proprietær Georg Olsen fra Louisedal var blevet afløst på posten som formand for pumpelaget af sønnen Ole Olsen, som omhyggeligt passede pumperne i ådalen. Hverken Ole Olsen eller broderen Folmer Olsen, der havde overtaget Louisedal Dambrug, var begejstrede for at skulle ændre anvendelsen af ådalen. Da det var amtets repræsentant i lodsejerudvalget, der havde sat gang i diskussionerne, klagede Ole Olsen over ham til amtet. Det kom der nu ikke noget ud af, bortset fra dårlig stemning blandt pumpelagets medlemmer.

Ti år tog det for flertallet i pumpelaget at vænne sig til tanken om at opgive de våde marker i ådalen. Ole Olsen lagde aldrig skjul på, at som landmand, der nyder synet af en velplejet og veldrænet mark, var det svært at acceptere den kommende sø. For familien på Louisedal med mest jord i området var projektet ikke helt nemt at kapere, men efter flere henvendelser fra amtet om de kommende

Det var 3. generation på Louisedal, Lars Olsen, der afslørede mindestenen over Halkær-Ejdrup pumpe-lag i juni 2006. I sin tale sagde han bl.a.: »Jeg er jo stolt over at kunne afgive et pænt og rent område. Det bliver spændende at følge med i, hvad disse tal (kvælstof, forf.) viser fremover i søen«.

Halkær Mølle ligger som naturskole og besøgscenter i nordøstenden af den nye sø. Møllen er et særlig smukt eksempel på byggeskikken i Himmerland med hvidkalkede 1700-tals udhuse med stråtag og en vandmølle fra 1664 af bindingsværk. Møllen danner en harmonisk helhed sammen med søen i ådalen, Halkær Bredning og de lyngklædte skrænter langs ådalen. Foto: Albert Steen-Hansen.

vandmiljøplaner, indså man, at tiden var inde. Ole Olsen havde i mellemtiden overdraget Louisendal til sønnen Lars Olsen, så det blev ham, der skulle træffe den tunge beslutning om at give afkald på engene.

Tvivlsom renseseffekt

Først efter et seminar i 2002 i Halkær Folkeforening på Halkær Kro kom der skub i tingene. Da det daværende Nordjyllands amt så henvendte sig med tilbud om at skaffe erstatningsjord, hvis lodsejerne ville acceptere, at de besværlige engarealer blev sat under vand, var der flertal for beslutningen.

Amtet havde allerede sat processen i gang, bl.a. ved opkøb af Halkær Hovedgård som puljejord til en jordfordeling. Med sin beslutning gav Halkær-Ejdrup pumpelag grønt lys for det videre forløb, der førte frem til oprettelsen af det 150 hektar store vådområde. Søen blev indviet 11. juni 2006. Pris: syv mio. kr.

Af hensyn til fiskelivet opretholdes Halkær Å og Sønderup Å som vandløb, der løber udenom vådområdet. For at øge kvælstofreduktionen til Halkær Bredning ledes en femtedel af åvandet i Halkær Å dog gennem projektområdet. Om den beregnede fjernelse af 46 tons kvælstof om året kan opnås, er der usikkerhed om. Allerede før søen blev etableret, afgassede de åbne afvandingskanaler og pumpekanalen ganske betydelige mængder kvælstof.

Derimod er det ubestrideligt, at vandforureningen blev dæmpet, da Louisendal dambrug blev købt af amtet og nedlagt. Driften kunne ikke fortsætte med den forhøjede vandstand i ådalen, og i dag er dambruget retableret som en privat sø for den tidligere ejer.

Halkær Ådal rummer en af landets få forekomster af den sjældne naturtype indlandssalteng. Den nyetablerede næringsrige sø er desuden områdets største ferskvandssø. Rigkær og kildevæld i området udgør naturper-

ler med en række sjældne arter, bl.a. forekommer der gul stenbræk og kildevældsvindelsnegl. Desuden er den sjældne dagsommerfugl hedepletvinge observeret i den tilgrænsende Sønderup Ådal.

KILDER

Forfatterens besøg på lokaliteten, 13. juni 2006 og 16. april 2010.

Interview og korrespondance med Vagn Olsen, Nibe, 17. oktober 2011. I forfatterens arkiv.

Interview med svineproducent Preben Drastrup, Halkær, oktober 2011. I forfatterens arkiv.

Korrespondance med Grethe og Ole Olsen, Nibe, november 2011. I forfatterens arkiv.

Miljøcenter Aalborg: Forslag til Natura 2000-plan 2009-2015. Nibe Bredning, Halkær Ådal og Sønderup Ådal. Natura 2000-område nr. 15. Miljøministeriet, By- og Landskabsstyrelsen, 2009.

Pjecen »På tur i Halkær- og Sønderup Ådal«. Nordjyllands Amt, Teknik og Miljø. Udateret.

Statens Landvindingsudvalg, j.nr. 71 og 2299. Rigsarkivet.

Fuglelivet i dag

Med tilladelse fra Dansk Ornitologisk Forening bringes her et uddrag af DOF-basen, der rummer et meget stort antal fugleobservationer fra alle betydningsfulde fuglelokaliteter i landet. Ønskes der en detaljeret og aktuel status for fuglelivet i Halkær Sø, så brug dette link: www.dofbasen.dk

Herunder ses en oversigt over de 183 fuglearter, som er registreret fra **Halkær Sø og Ådal**, pr. 3. november 2011. I parentes ses antallet af observationer og individer i alt.

Rødstrubet Lom	(1/1)	Hvepsevåge	(1/1)	Hvidklire	(54/213)	Vandstær	(1/2)
Lille Lappedykker	(178/3948)	Havørn	(4/4)	Svaleklire	(26/48)	Gærdesmutte	(59/128)
Toppet Lappedykker	(245/5647)	Rørhøg	(143/184)	Tinksmed	(37/465)	Jernspurv	(4/4)
Gråstrubet Lappedykker	(195/2215)	Blå Kærhøg	(9/9)	Mudderklire	(64/283)	Rødhals	(6/13)
Sorthalset Lappedykker	(32/57)	Duehøg	(6/6)	Stenvender	(1/1)	Nattergal	(38/123)
Skarv	(255/2917)	Spurvehøg	(35/40)	Odinshane	(1/1)	Blåhals	(7/7)
Rørdrum	(21/21)	Musvåge	(198/582)	Dværgmåge	(10/12)	Rødstjert	(19/22)
Silkehejre	(2/2)	Fjeldvåge	(7/7)	Hættemåge	(213/24122)	Bynkefugl	(31/58)
Sølvhejre	(10/10)	Fiskeørn	(7/9)	Stormmåge	(64/8537)	Stenpikker	(3/3)
Fiskehejre	(288/1894)	Tårnfalk	(88/132)	Sildemåge	(64/300)	Solsort	(56/209)
Hvid Stork	(17/28)	Dværgfalk	(3/3)	Sølvmåge	(190/21021)	Sjagger	(37/947)
Skestork	(34/74)	Lærkefalk	(1/1)	Svartbag	(66/126)	Sangdrossel	(13/38)
Knopsvane	(498/16707)	Vandrefalk	(10/10)	Splitterne	(2/3)	Vindrossel	(13/206)
Sortsvane	(1/1)	Agerhøne	(2/8)	Fjordterne	(78/592)	Misteldrossel	(10/15)
Pibesvane	(6/79)	Vagtel	(7/7)	Havterne	(18/51)	Græshoppesanger	(58/114)
Sangsvane	(229/3089)	Fasan	(53/120)	Sortterne	(3/3)	Savisanger	(1/1)
Sædgås	(1/5)	Vandrikse	(49/72)	Hvidvinget Terne	(1/2)	Sivsanger	(42/100)
Kortnæbbet Gås	(16/7918)	Plettet Rørvagtel	(3/4)	Klippedue/Tamdue	(1/2)	Kærsanger	(25/98)
Blisgås	(6/36)	Grønbenet Rørhøne	(103/313)	Huldue	(6/9)	Rørsanger	(41/320)
Grågås	(133/1188)	Blishøne	(265/90582)	Ringdue	(97/3663)	Gulbug	(5/6)
Canadagås	(13/157)	Trane	(3/26)	Tyrkerdue	(2/2)	Gærdesanger	(7/9)
Bramgås	(5/61)	Strandskade	(111/399)	Gøg	(67/168)	Tornsanger	(21/80)
Knortegås	(1/2)	Klyde	(47/245)	Slorugle	(1/3)	Havesanger	(3/6)
Nilgås	(30/51)	Lille Præstekrave	(5/7)	Natugle	(8/8)	Munk	(8/25)
Gravand	(166/2414)	Stor Præstekrave	(23/37)	Skovhornugle	(1/1)	Gransanger	(28/95)
Pibeand	(142/13562)	Hjejle	(12/433)	Mursejler	(51/336)	Løvsanger	(22/91)
Knarand	(75/291)	Strandhjejle	(2/18)	Isfugl	(28/33)	Fuglekonge	(2/2)
Krikand	(163/7479)	Vibe	(233/18784)	Grønspætte	(11/11)	Grå Fluesnapper	(5/10)
Gråand	(304/19707)	Temmincksryle	(10/167)	Stor Flagspætte	(18/20)	Broget Fluesnapper	(2/2)
Spidsand	(27/57)	Krumnæbbet Ryle	(1/2)	Sanglærke	(72/314)	Skægmejse	(18/106)
Atlingand	(55/145)	Almindelig Ryle	(11/36)	Digesvale	(46/776)	Halemejse	(6/35)
Skeand	(139/1440)	Brushane	(41/220)	Landsvale	(121/36802)	Sumpmejse	(4/7)
Taffeland	(171/1837)	Dobbeltbekkasin	(121/1087)	Bysvale	(23/249)	Topmejse	(2/3)
Troldand	(276/138191)	Skovsneppe	(1/1)	Skovpiber	(6/11)	Sortmejse	(1/2)
Bjergand	(28/41)	Stor Kobbersnepe	(6/8)	Engpiber	(52/604)	Blåmejse	(55/204)
Havlit	(4/4)	Lille Kobbersnepe	(3/17)	Bjergpiber	(7/20)	Musvit	(30/60)
Hvinand	(191/4420)	Småspove	(9/68)	Gul Vipstjert	(36/209)	Træløber	(1/1)
Lille Skallesluger	(45/110)	Storspove	(61/941)	Bjergvipstjert	(29/33)	Rødrygget Tornskade	(5/5)
Toppet Skallesluger	(27/62)	Sortklire	(23/139)	Hvid Vipstjert	(98/968)	Stor Tornskade	(3/3)
Stor Skallesluger	(45/222)	Rødben	(58/234)	Silkehale	(1/22)	Skovskade	(33/83)

Husskade	(66/287)
Allike	(84/12360)
Råge	(11/94)
Sortkrage	(4/4)
Gråkrage	(174/7993)
Ravn	(54/183)

Stær	(136/152398)
Gråspurv	(1/1)
Skovspurv	(11/233)
Bogfinke	(29/106)
Grønirisk	(7/67)
Stillits	(48/181)

Grønsisken	(6/92)
Tornirisk	(17/40)
Bjergirisk	(6/46)
Lille Korsnæb	(4/42)
Dompap	(7/12)
Kernebider	(2/7)

Lapværling	(1/1)
Snespurv	(1/4)
Gulspurv	(61/508)
Rørspurv	(89/634)
Bomlærke	(21/253)

Herunder ses en oversigt over de 26 andre dyr (end fugle), som er registreret fra **Halkær Sø og Ådal**, pr. 3. november 2011. I parentes ses antallet af observationer og individer i alt.

Sortåret Hvidvinge	(1/2)
Stor Kålsommerfugl	(1/5)
Grønåret Kålsommerfugl	(1/15)
Citronsommerfugl	(2/3)
Dagpåfugleøje	(2/28)
Admiral	(1/1)
Tidselsommerfugl	(2/44)

Nældens Takvinge	(2/38)
Storpletet Perlemor sommerfugl	(2/8)
Brunlig Perlemorsommerfugl	(1/1)
Græsrandøje	(2/12)
Engrandøje	(1/10)
Lille Ildfugl	(2/7)

Almindelig Blåfugl	(2/52)
Pindsvin	(3/4)
Vandspidsmus	(1/1)
Vandflagermus	(1/5)
Hare	(18/33)
Egern	(1/1)
Ræv	(17/20)

Grævling	(5/6)
Lækat	(1/1)
Odder	(6/6)
Kat	(1/1)
Rådyr	(30/108)
Flagermus sp.	(5/7)

Plantelivet i Halkær Ådal

TBU 10/18-4: Halkær Ådal

I et større engområde mellem litorinaskrænten og Halkær Å (lok. 10/18-1) forekommer græs-sede væld. Vældene er særdeles vandrige. Vandet løber ad flere mindre, grusede vandløb, der forenes til en lille bæk med ud-løb i Halkær Å. Vegetationen er særdeles artsrig og domineres stedvis af store mostuer. Her ind-går såvel ekstremrigkærs- som paludellavældsvegetation med flere karakteristiske og sjældne eller meget sjældne arter. Der er stor lokal interesse for, at kærområdet bevares uforandret. Naboparceller mod nord og syd er tørrere og anvendes til græsning eller høslet.

Bevaring: Det er af meget stor botanisk betydning, at den arts-rige ekstremrigkærs- og paludel-lavældsvegetation i Halkær Ådal bevares. Det er derfor ønskeligt, at ekstensiv græsning bibehol-des, at yderligere afvanding ikke finder sted, at tilførsel af kunstgødning til vældområder og

omliggende parceller undgås, og at indvækst af selvsåede træer og buske forhindres.

Vegetationstyper: Ekstremrig-kær, paludellavæld

Højere planter: 1989: Skov-Angelik, Vorte-Birk, Alm. Brunelle, Bukkeblad, Djævle-sbid, Kær-Dueurt, Engkarse, Knude-Firling, Fløjlgræs, Eng-Forglemmigej, Mangeblomstret Frytle, Hvid-Gran, Plettet Gøgeurt, Hjertegræs, Alm. Høn-setarm, Eng-Kabbeleje, Fladtrykt Kogleaks, Kragefod, Sump-Kællingetand, Alm. Mjødurt, Vand-Mynte, Smalbladet Mærke, Kær-Padderok, Vinget Perikon, Femhannet Pil, Grå-Pil, Spyd-Pil, Øret Pil, Bidende Ranunkel, Eng-Rapgræs, Seline, Glanskapslet Siv, Kær-Snerre, Blågrøn Star, Næb-Star, Top-Star, Trindstæng-let Star, Gul Stenbræk(x), Alm. Syre, Kær-Tidsel, Tranebær, Kær-Trehage, Vibefedt, Muse-Vikke, Læge-Øjentrøst

1988: Bellis, Dun-Birk, Småskul-pet Brøndkarse, Mose-Bunke,

Lådden Dueurt, Ris-Dueurt, Ene, Engblomme, Kær-Fladstjerne, Sump-Fladstjerne, Mark-Frytle, Vellugtende Gulaks, Maj-Gøge-urt, Sump-Hullæbe, Alm. Hvene, Kryb-Hvene, Kær-Høgeskæg, Vild Hør, Katteskæg, Smalbladet Kæruld, Vild Kørvel, Leverurt, Mælkebøtte, Eng-Nellikerod, Stor Nælde, Ager-Padderok, Krybende Pil, Kær-Ranunkel, Langbladet Ranunkel, Lav Ranunkel, Lav Ra-nunkel, Alm. Rapgræs, Revling, Alm. Røllike, Rørgræs, Knop-Siv, Lyse-Siv, Kruset Skræppe, Vand Skræppe, Liden Skjaller, Stor Skjaller, Sump-Snerre, Trenervet Snerre, Rundbladet Soldug, Alm. Star, Dværg-Star, Hirse-Star, Grøn Star, Krognæb-Star, Kær-Star, Loppe-Star, Pille-Star, Stjerne-Star, Toradet Star, Alm. Sumpstrå, Rød Svingel, Kær-Svovlrod, Tagrør, Ager-Tidsel, Horse-Tidsel, Tormentil, Eng-Troldurt, Trævlekrone, Vandarve, Vandkarse, Eng-Viol

1900-1979: Pukkellæbe(o)

Mosser: 1989: Aulacomnium pa-lustre, Bryum pseudotriquetrum, Calliergonella cuspidata, Clima-cium dendroides, Marchantia polymorpha, Philonotis fontana, Plagiomnium ellipticum

Lokalitetskode: ++ V I s-ms

Botanisk vurdering: Vældområ-derne i Halkær Ådal er henført til kategori I på grund af I-biotoper: Ekstremrigkær og paludellavæld og på grund af rødlistearter.

1. Rødlistearter: Gul Stenbræk(x)

2. Sjældnere planter: Engblom-me, Spyd-Pil, Seline, Loppe-Star

4. Ekstremrigkærsindikatorer: Sump-Hullæbe

Paludellavældsindikatorer: Gul Stenbræk(x)

Kilder: se Wind 1992.